

בגמרא בשבת (כ"א ע"ב) אנחנו לומדים על מצות הדלקת החנוכה. המצוה היא להדליק נר אחד עבור כל האנשים הנמצאים בבית. המהדרין מדליקים נר לכל אחד ואחד, והמהדרין מן המהדרין מדליקים נר לכל יום של חנוכה. הטעם המופיע ברש"י הוא משום פרסומי ניסא, זאת אומרת שיש יותר פרסומי ניסא כשמדליקים מספר נרות כנגד הימים שנעשה הנס. נראה שכדי שהמספר יהיה ניכר, חכמים לא רצו שכל יום ידליקו שמונה נרות אלא שידליק בהדרגה את כמות הנרות עד שמונה. כאן יש מחלוקת בין בית שמאי ובית הלל. בית שמאי סוברים שמדליקים שמונה נרות ביום ראשון של חנוכה ובכל יום מורידים נר אחד עד שביום האחרון מדליקים רק נר אחד. בית הלל סוברים שמתחילים ביום ראשון עם נר אחד ומוסיפים נר אחד בכל יום, עד שביום האחרון מדליקים שמונה נרות. בגמרא נחלקו האמוראים בטעם מחלוקת זו:

אמר עולא פליגי בה תרי אמוראי במערבא רבי יוסי בר אבין ורבי יוסי בר זבידא חד אמר טעמא דבית שמאי כנגד ימים הנכנסין וטעמא דבית הלל כנגד ימים היוצאין וחד אמר טעמא דבית שמאי כנגד פרי החג וטעמא דבית הלל דמעלין בקדש ואין מורידין אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן שני זקנים היו בצידן אחד עשה כבית שמאי ואחד עשה כדברי בית הלל זה נותן טעם לדבריו כנגד פרי החג וזה נותן טעם לדבריו דמעלין בקדש ואין מורידין.

יש לשאול מהי המחלוקת אם מונים כנגד ימים הנכנסים או כנגד הימים היוצאים? מה ההבדל ביניהם ולמה הם חולקים בדבר? גם לטעם השני - כנגד פרי החג, מה הקשר בין חג סוכות וחנוכה? ולמה רק לבית הלל שייך הכלל מעלים בקודש ואין מורידים ולא לבית שמאי?

כדי לענות על השאלות, יש לדון איזה נס אנחנו מפרסמים בהדלקת הנס בחנוכה. מהגמרא בהמשך משמע שהדלקת החנוכה לשמונה ימים היא כדי לפרסם את נס פך השמן שדלק שמונה ימים. יש כמה בעיות עם תפיסה זו. ישנה קושיית הבית יוסף המפורסמת (או"ח תר"ע), שאם הדלקת המנורה היא כנגד נס פך השמן - אנחנו צריכים להדליק רק שבעה ימים כיון שהיה מספיק שמן ליום אחד ולכן הנס בפועל היה רק שבעה ימים ולא שמונה? קושיה נוספת היא, אם עיקר קביעת חנוכה היא כדי לפרסם את נס פך השמן - למה הוא לא מוזכר בפיוט "על הניסים" שאנו מוסיפים בתפילתנו?

התשובה היא שעיקר הנס הוא נצחון המכבים על היוונים והמתיונים. נס פך השמן הוא הסימן מלמעלה שימים אלו קדושים. העובדה שהמנורה דלקה במשך כל שמונת ימי חנוכה בית המקדש¹ היא סימן שלמעלה היה רצון לחנוך ביחד עם עם ישראל את בית המקדש. אנחנו ממשיכים לחגוג את חנוכה המקדש מידי שנה כיון שהיתה הסכמה מלמעלה. פך השמן היה הסימן לדורות שנס חנוכה הוא נס משמים.

אבל צריך לעיין מדוע סימן החג משמים הוא המנורה, שבגללה אנחנו מזכירים דוקא את הדלקת המנורה מדי שנה בשנה. חייבים לומר שהמנורה היא לא רק הדרך שבו הודיע הקדוש ברוך הוא שהיום הוא קדוש, אלא עצם המנורה מסמלת את הנצחון שלנו מול היוונים. המהר"ל בספרו 'נר מצוה' מסביר למה לשיטת בית שמאי מדמים את הדלקת החנוכה לפרי החג. בסוכות היו בדיוק שבעים פרים כנגד שבעים אומות העולם. וכל יום

1. כמו שמצאנו בכל המקומות בתנ"ך, שכשחנכו את המשכן ואת בית המקדש היו שמונה ימי חנוכה.

ויום אנחנו מקריבים קרבנות כדי לכפר על אומות העולם. בחנוכה נלחמנו נגד תפיסת הגוים. האור מסמל את הדעות השונות, ובמשך החג אנחנו שולטים על הדעות עד שנשאר אור אחד. הדלקת החנוכה היא הדרך בה אנו מטהרים את עצמנו מדעות הגוים, ולכן יש לעשותה כדרך פרי החג. זה גם תואם את התקופה שבה הימים מתחילים להתארך והאור מתחיל לדחות את החושך.

אפשר להסביר שהמחלוקת בין בית שמאי ובית הלל היא איך דוחים דעות חיצוניות ולכן מסמלים את זה בעזרת הדלקת הנרות המסמלים את הנצחון הפיזי ועיקר הנצחון הרוחני מעל המתיונים.

בית שמאי הולכים בגישה של "סור מרע" - ורק אחר כך - "עשה טוב". שמונה הנרות שמדליקים בחנוכה מסמלים את ריבוי הדעות כמו פרי החג. כל יום עלינו להסיר חלק מהדעות המרובות עד שאנחנו מגיעים לנר אחד ויחיד בדעותיו כנגד הדעות של עם ישראל.

אבל להלל היתה גישה אחרת. לדעתו, צריך להרבות באור כדי להבריח את החושך. האור מסמל את הכוחות השונים בתוך היהדות ואנחנו צריכים לצרף כמה שיותר כוחות מתוכנו כדי לדחות את החושך של הגוים. האידיאל של בית הלל הוא שכל יהודי לא חייב לחשוב בדיוק אותו דבר, העיקר שבסוף הוא יאיר ויגרש את החושך. לכן בתוספת הנרות אנחנו רק מעלים בקדושה ולא מורידים. לפי בית שמאי, כל יום אנחנו נכנסים למצב יותר טוב ולכן מדליקים כנגד ימים הנכנסים עד שנכנסים למצב המיוחד. לפי בית הלל אנחנו מדליקים כנגד ימים היוצאים בגלל שכל יום במעלה גבוהה יותר מהיום שעבר, בגלל שהוא בנוי על גבי היום שעבר. כל יום אנחנו שומרים את הקדושה ומעלים אותה ולא בורחים ממנה כדי להיכנס למצב טוב יותר, אלא אוחזים בה ולוקחים אותה איתנו כדי לחזק אותנו, וכך אנו מוסיפים והולכים עד שמגיעים לשיא של שמונה נרות.

מחלוקת זו בין גישת בית שמאי ובית הלל נמצאת בכמה מקומות בש"ס. דוגמה נוספת היא במקרה המובא בגמרא (שבת ל"א ע"א), כשבא אדם להתגייר אצל שמאי וביקש שילמד אותו את כל התורה כשהוא עומד על רגל אחת. שמאי גירש אותו, ולאחר מכן, כשהוא בא אצל הלל הוא קירב אותו. לדעת בית שמאי, צריך להסיר עמדות פסולות קודם קבלת התורה ולכן אי אפשר לקבל אדם שחושב שאפשר ללמוד את כל התורה על רגל אחת או מישהו שרוצה להתגייר על מנת להיות כהן גדול. אבל הגישה של הלל היא לקרב אותו וללמד אותו הרבה תורה עד שמתוך ידיעתו בתורה הוא יפרוש מעמדותיו הפסולות וישאר רק כל האור שהוא מילא את עצמו כדי לגרש את העמדות החשוכות.

הרמב"ם כותב בסוף הלכות מקוואות שכדי להיטהר מדעות פסולות אדם צריך לטבול עצמו בים של תורה. כשאנחנו נמצאים במקום חשוד, לפעמים אין לנו את הכוח והידע להוציא את כל החושך כדי להכניס את האור. אנו צריכים להכניס הרבה אור עד שנהיה מסוגלים לדחות את החושך.

אנו חיים היום בעולם מלא דעות ועמדות פסולות, ופעמים רבות אנו לא מצליחים לגרשם. ההלכה היא כבית הלל, ומידי חנוכה אנו זוכרים את הנס ש"זדים היו ביד עוסקי תורתך", והנס מזכיר לנו שעלינו להרבות באור ולגרש את החושך בחיינו. חנוכה הוא זמן להתחזק בתורה ולהרבות באור של תורה כמה שניתן. יהי רצון שנתחזק בתורתנו ונזכה להאיר לעולם כולו באורו של הקדוש ברוך הוא.